

Učiteljski tovariš

Stanovsko političko glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/I. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pism ne sprejemamo. Izdaja vsak tetrtek. Naročnina letno 60 Din. za tiskarstvo 80 Din. Član osekajo J. U. U. plačajo list in članstvo. Oglaš po smetki in dogovoru, davok posebe. Pošt. šte. rač. 11.153. Telefon 3112

Naš sporazum — kaj hočemo?

Na videz je došlo v našem udruženju do pomirjenja. V istini je vladajoči mir le znak discipline in močne zavesti ter strnjivosti ogromne večine učitelstva v skupnem bloku — z eno voljo in enim ciljem.

Volja te ogromne večine učitelstva je, uvesti v Udruženje zopet normalne razmere, cilj ji je izvesti v to svrhu potrebno reorganizacijo, da bo Udruženje sposobno za brezhrebno konstruktivno delo.

V Udruženje je treba uvesti red in delo — to je prvi cilj učitelstva, grupiranega v bloku in ona sila, ki priključuje vedno večje število članstva temu bloku. V Udruženje je pa treba uvesti tudi zopet princip sodelovanja čim širšega kroga članstva v aktualnih vprašanjih in v vsako nespoštovanje želja in volje učitelstva odpor, ki brez potrebe razburja duhove, jih odbija od vodstva, a utrjuje blok sporazuma — za delo na demokratičnejši in parlamentarnejši osnovi.

Da današnje stanje v Udruženju ni zdravo, je jasno. Jasno pa je tudi, da je nujno potrebno dati učitelstvu priliko, da se razjasni.

Neprilichno bi bilo, da bi se učitelstvo, ki mora biti voditelj naroda, ne smelo upravljal v svojem Udruženju samo, da bi ne smelo imeti svoje volje in svojih misli. Ni nevarnosti, da bi se učitelstvo odtujilo državni politiki, zato ni razloga za vzdrževanje sedanjih situacij.

Jasno je, da bijemo danes v Udruženju boj za stanovsko demokracijo in proti absolutizmu — za sistem v Udruženju, ki bo z dejanji pokazal, da smo vsi dobri in zvesti sinovi države in želimo biti vsi enako vredno upoštevani, ker hočemo vsi služiti državnim ciljem in njeni utrditvi. Če hočemo imeti čim samostojnejše in čim sposobnejše učitelstvo, mu je treba dati tudi v stanovskem Udruženju upravo, ki ga bo k temu vzgajala.

Vsaka nesamostojnost učitelstva ima za posledico nesamostojnost naroda. Pred 1. aprilom letošnjega leta smo stali pred katastrofalno situacijo, da bi članstvo v našem Udruženju padlo od 18.000 na 4000 do 5000 članov. To dejstvo nas je dovedlo do intenzivnejše akcije, da smo nadomestili izgubljeno avtoriteto izvršne uprave nad članstvom s paralelnim vodstvom, kateremu je uspelo, da je prestala sabotaža v pogledu vplačevanja članarine, da ni padlo članstvo v organizaciji in ni pričelo razsulo v Udruženju, da je prenehala abstinenca opozicijskih članov glavnega odbora, da se vrača v sreska društva mir in red, da so se pričela spoštovati pravila, z eno besedo — da smo krenili na pot konsolidacije in konstruktivnega dela.

Neodpušljiv greh je, ako gre vodstvo Udruženja preko take situacije s cinichno samovoljo. To mora odbiti še zadnje zaupanje članstva do vodstva udruženja.

Nočemo biti neobjektivni in hočemo priznati sedanjim upravi vse dobro, kar je storila v korist Udruženja in učitelstva in ohraniti tudi osebno spoštovanje do poedincev, nikakor pa ne moremo odobravati njihovega postopka v gornji smeri.

Udruženje, ki ga potrebuje naš stan, kakor tudi država — nam mora biti nad osebami!

Z dnem 21. maja 1934. se je vzpostavilo v Udruženju zopet sledeče stanje:

Sekcija grada Beograda je imela članov 427 in 1 člana v Gl. odboru, sekција vardarske banovine je imela članov 1688 in 3 člane v Gl. odboru, sekција vrbaske banovine je imela članov 616 in 2 člane v Gl. odboru, sekција dravske banovine je imela članov 3158 in 4 člane v Gl. odboru, sekција dunavske banovine je imela članov 3683 in 4 člane v Gl. odboru, sekција drinske banovine je imela članov 1455 in 2 člane v Gl. odboru, sekција zetske banovine je imela članov 1094 in 2 člane v Gl. odboru, sekција moravske banovine je imela članov 1637 in 3 člane v Gl. odboru, sekција primorske banovine je imela članov 566 in 2 člane v Gl. odboru, sekција savske banovine je imela članov 3480 in 4 člane v Gl. odboru.

Gornje stanje izkazuje torej letos 17.809 članov napram 18.046 članom lanskega leta, torej 237 članov manj nego lani.

Po grupaciji članstva ima skupina izvršnega odbora 4097 članov, ako vštujemo celotno savsko in vrbasko banovino. Vendar ima blok sporazuma v svojih rokah oficijelne izjave 12 sreskih društev savske banovine, ki se odločno izjavljajo in priključujejo zahtevam bloka sporazuma. Iz vrbaske banovine pa tudi prihajajo deljena mišljenja. V bloku sporazuma so beogradska, vardarska, dravska, dunavska, drinska, zetska, moravska in primorska banovina, ter šteje članstvo bloka 8 banovin in 13.712 članov. Torej sta si obe grupi v razmerju 13.712 : 4097. V glavnem odboru je situacija taka, da se je priključilo šestim članom izvršnega odbora še šest članov savske (4) in vrbaske banovine (2) dočim šteje blok sporazuma v glavnem odboru 21 članov. Torej je razmerje v glavnem odboru 12 : 21 članom, pri čemer je treba upoštevati,

da šteje izvršni odbor 6 članov in če te eliminiramo, je razmerje 6 : 21.

Blok sporazumnih sekcij zahteva sklicanje seje glavnega odbora, dočim centralna uprava izbegava tej seji, navajajoč finančne razloge, ki pa nikakor niso opravičljivi, ker so dani krediti za kritje stroškov v nekaterih neizbranih pozicijah in ker so sekcije večine izjavile, da same nosijo stroške do naknadnega sklepa skupščine za poravnavo istih.

Seja je nujna že radi aktualnih vprašanj, ki zadevajo učitelstvo in šolstvo, a se rešuje brez sodelovanja učitelstva.

Vsaka demokratična čuteča uprava bi dopustila, da bi se že na seji Glavnega odbora razčistila in odgovarjajoče uravnovesila situacija in bi ne razburjala skupščine s tem vprašanjem.

Ne odvzemala bi Glavnemu odboru pravice sodelovanja pri sestavi dnevnega reda glavne skupščine, katero pravico mu dajejo pravila. Demokratična uprava ne bi predložila skupščini »Izveštaj« v imenu in s podpisi članov Glavnega odbora, brez prejšnje obravnave v Glavnem odboru in bi ne sestavljala proračuna brez sodelovanja članov Glavnega odbora. Tudi bi ne predložila skupščini resolucije, kateri ne bi prej Glavni odbor določil smernic.

Nasprotno postopanje revoltira članstvo in mora roditi odpor v najumernejših in najboljših članih organizacije. Podcenjevanje mišljenja in sposobnosti sodelovanja članstva ni na mestu.

Demokratična uprava tudi ne bi predložila skupščini projekta izprememb pravil brez sodelovanja Glavnega odbora.

Težiče izpremembe pravil je v prenosu čim širše kompetence vodstva Udruženja na širši izvršni odbor, obstoječ iz ožjega izvršnega odbora in iz predsednikov sekcij ter na ta način v pritegnitvi širšega kroga k sodelovanju pri vodstvu Udruženja. S sodelovanjem se avtomatično prenaša na širši krog tudi sodelovanost in se dviga s tem avtoriteta vodstva Udruženja. Predpogoj temu je čim čedše sestajanje tega foruma s potrebnimi dobrih pripravami ob vsakem zasedanju. Gospodarska stran bi ne mogla igrati vloge, ker bi sigurno bil ta forum produktivnejši od sedanjega odbora, ki zaseda dvodnevno za ca 21.800 Din, dočim bi širši izvršni odbor lahko zasedal za Din 21.600 trikrat v letu po dva dni, odnosno za 18.900 dinarjev trikrat v letu po en dan ali za 30.500 dinarjev petkrat v letu po en dan, t. j. vsak drugi mesec v šolskem letu. Delovanje Udruženja bi se s tem brezdvomno pomnožilo v korist učitelstva, šolstva in prosvete.

Vprašanje proporcije ne more biti sporna točka, ako bi na tem moral trpeti sporazum in uvedba rednih razmer v Udruženje, ter v istini ni stvarne baze za proporcionalno opredelitev v stanovskem Udruženju, ako smatramo opredelitev po strankarsko političnem merilu, po osebnih simpatijah in antipatijah t. j. osebnostih in po mimoidočih aktualnih vprašanjih za kvarno. Stvar sekcij je, da postavijo na čelo organizacije osebnosti, ki bodo neoporečne na vse strani in lažje bodo dale za pravilno vodstvo Udruženja garancije sekcije — nego poedine osebnosti.

Tudi ni resno vprašanje javnega ali tajnega glasovanja in pri tako ogromni večini članstva, ki želi sporazum, ne sme biti to vprašanje ovira za doseg rednih razmer v Udruženju.

V izbegavanju sporazumne rešitve vprašanja skupščinskega poslovanja na seji glavnega odbora ne moremo videti drugega, nego željo, da traja sedanjost nered na naših glavnih skupščinah dalje, ki ni opravičljiva niti iz interesov organizacije, niti iz interesov učiteljskega stanu, šolstva in prosvete.

Enako neprimerno je vsako zavlačevanje donošenja poslovanja za častno razsodišče, ako se misli resno na to, da se odpravijo nepotrebna trenja iz Udruženja in se pristopi k sistematični vzgoji članstva.

Iz državnih interesov, katere vedno podurja sedanja uprava Udruženja, bi bilo nujno potrebno pristopiti k širši akciji zvez z učitelstvom prijateljskih držav in s pritegnitvijo čim širšega kroga članstva za sodelovanje v tej akciji. Zato smatramo vsako zavlačevanje definitivne opredelitve glavnega odbora v tem vprašanju za kvarno in ne najdemo razloga za zavlačevanje realizacije predloga o Učiteljskih ligah.

Poleg gornjih točk, katerih nujnost in upravičenost mora uvideti vsak vester član organizacije, so še druga aktualna vprašanja, ki narekujejo nujnost sklicanja seje glavnega odbora in sporazumne ureditve vseh vprašanj.

Sekcije bloka hočejo, da pride do sporazuma v vseh gornjih vprašanjih že na seji glavnega odbora in da enotno nastopijo v teh vprašanjih na predstojajočih banovinskih skupščinah in na glavni skupščini, ki naj bodo dostojna manifestacija volje in želja učitelstva.

Ivan Dimnik,

predsednik sekcije za dravsko banovino.

Učiteljske lige Jugoslovansko - bolgarska

Bolgarsko učitelstvo in šolstvo.

Že zadnjič smo javili na tem mestu, da ima JB učiteljska liga predvsem ta namen, da svoje člane, kakor tudi vse one tovariše, ki se zanimajo za bolgarsko šolsko književnost, več ali manj zainteresira s tem, da jih vsaj za začetek v glavnem seznanijo s tozadevnimi članki, ki so že bili napisani pa najsibo v kateremkoli domačem ali tujem časopisu ali reviji. Za uvod se seznanimo najprej s tistimi domačimi stvarmi, ki so bile že napisane. V naslednjem prinašamo nekaj izvlečkov iz teh razprav.

Poudariti je treba, da se je pri nas na splošno v bolgarskem šolstvu malo pisalo. Vendar pa nas to za enkrat ne zanima in prepuštimo tozadevno razpravljanje za poznejši čas.

Anton Bezenšek, profesor na gimnaziji v Plovdivu, je izdal v Mohorjevi družbi l. 1897. knjigo Bolgarija in Srbija. V knjigi ni znanstvenih razprav ne o Bolgari in ne o Srbiji, saj tega avtor tudi ni imel namena pisati, ampak je pisana kolikor mogoče po domače in v zabavno-poučnem zmislu. Pa knjiga je bila gotovo ena prvih, ki nas je seznanila z najbližjimi brati na slovanskem jugu in kot taka nosi tudi svojo vrednost. Poleg zemljepisnega zgodovinsko-političnega in gospodarskega pregleda, nas pisatelj v narodopisnem delu seznanja tudi z razvojem bolgarskega šolstva.

Z bolgarsko narodno prislovico: »To ni žlica za moja usta,« bi se lahko označil težak položaj bolgarskega naroda v času, ko ni bil svoboden gospodar svoje zemlje. Protivniki in tekmovalci Grki so s pomočjo istočne cerkve znali pridobiti vpliv tudi na šolstvo. Novogrščina je postala učni jezik, bolgarščina pa je bila potisnjena v kot. Grki so bili proti Bolgarom brezobzirni, zaradi česar je raste v srcih Bolgarov odpor. Ko mu je končno postalo vsega dovolj, je s srdom udaril po tuji roki, ki mu je molila v usta tujo žlico. Kakor povsod gre tudi pri Bolgarih »posebna hvala onim možem, ki so z dobrim vzgledom pokazali pot, kako se je otresti prisiljenega tujega jezika.«

V najtežjih trenutkih bolgarskega naroda se je oglašil iz Milendarskega samostana na Sveti gori menih oče Paisij, ki je vzpodbujal narod, da si »otre zadremane oči«. Njegov glas ni ostal brez odziva. Leta 1762. je izdal za Bolgare sveto delo: »Slovensko-bolgarska zgodovina o narodih, carjih in svetnikih bolgarskih in o vseh bolgarskih dejanjih.« Vzpodbujal je narod, da bi oživil otrpla narodna čustva, govoril o slavni preteklosti; dajal nauke, dokazoval in grajal »otecugatelje« (zasramovalce svojih očetov). Še danes odmevajo njegove besede po bolgarski zemlji: »Zakaj se sramuješ imenovati se Bolgar? Ali nisi imel Bolgari svojega carja in svoje države? Zakaj se ti, nerazumni, sramuješ svojega rodu in se vlačiš po tujem jeziku?« Oče Paisij si je pridobil mnogo vrednih učencev.

Učitelj, poznejši minister Petko Slavejkov, je bil drugi, ki si je pridobil ogromnih zaslug med Bolgari. Vodil je borbo proti fanarijotom, pristašem grške patrijarhalne politike. Mlad podeželski učitelj, ki je dovršil svoje študije 1843. v Loštovu, je bil kakor David proti Goljatu. Med narodom je vodil borbo proti trnovskemu metropolitu Neofitu, in v kljub preganjanju in zapiranju je zmagal. Pridobil si je mnogo zvestih sodelavcev, ki so z njim vred dvigali in zbirali bogate zaklade svojega naroda. »Življenjepis Slavejkova je imenovati zgodovino trpljenja.«

Bolgarski narod se je končno vendarle prebudil. Začel je postrani gledati grške duhovnike, fanarijote in grkomane ter jih goniti iz cerkva. Ko je bilo 1870. l. urejeno narodno-cerkveno vprašanje, so pričeli Bolgari ustanavljati nove šole in odpirati stare. Mnogo zaslug si je pridobil v tem pogledu Našden Gerovkopriščan, ki je pozneje postal ruski konzul. Učitelji so stopili v močno borbo in delovanje za kulturni, prosvetni, gospodarski in politični napredek svojega naroda. Minister Balabanov, min. pred. Burmov, Cankov, in dr. so delovali kot učitelji. Izvedbi njihovega programa pa se je posvetila pozneje vsa mlajša učiteljska generacija.

Nadalje podaja avtor nekoliko statistike iz prosvetnih proračunov, šolstva, osnovnega, srednjega in višjega, kar pa je z ozirom na današnji položaj močno izpremenjeno. H koncu razlaga pisec, kako nam ta bolgarski razvoj živo priča, kako se z omiko pride do svobode.

Ker je bilo učitelstvo po osvoboditvi edina inteligenca, je morala tudi zavzeti vsa

vodilna mesta v državni upravi. Treba je bilo zato novega naraščaja. Ustanovilo se je učiteljske v Kapanliku, ki je eno najstarejših in pravcata »veletovarna za učitelstvo«, iz katere pride vsako leto do 200 nadarjenih in delavnih učiteljev.

Po osvobođenju je prešlo šolstvo v državno skrbstvo, vendar pa so si občine ohranile še precej starih pravic. Tako si danes občine same grade šolska poslopja, nameščajo in premeščajo učitelstvo ter plačujejo eno tretjino honorarja same, dve tretjini pa država. Njihovo vzdrževanje šolstva se razlikuje od našega. Da občinski prosvetni davki ne bi bili preveliki, so si pomagali s fondii, ki so v nekaterih občinah prav bogati in je temu primerno sporno urejeno tudi šolstvo. Ker šolska bremena ne padejo na kmeta, zato vidi bolgarski kmet v šolstvu svojega največjega prijatelja.

Ustroj šolstva se tudi razlikuje od našega. Zanimiva je statistika šol iz leta 1928. do 1929. Prvonanačalni šol (od 7. do 11. leta) je bilo 5499 s 497.366 učenci in 1397 progimnazijalnih (od 11. do 14. leta) s 146.195 učenci. Skupaj torej 6896 osnovnih šol s 643.561 učenci. Otroških vrtec je bilo 81. Za Bolgarijo, ki so jo gledali kot več ali manj nekulturno državo, je to visoko število. Če primerjamo to statistiko s statistiko Slovenskega šolstva, nas Bolgari relativno nadkriljujejo. V istem času smo imeli mi 822 osnovnih šol. Bolgarov je petkrat več, torej bi zneslo to šele okrog 4000. Organizacija njihovega šolstva je res imenitna in bi jo lahko imeli za vzgled, ne samo po stopnji razvoja, marveč tudi po njihovi vztrajnosti in žilavosti. Zanimivo je to, da duhovniki med ljudstvom niso nič kaj priljubljeni, nasprotno skoro osovraženi, ne zato, ker ljudstvo ni verno, marveč zato, ker ni pozabilo njihove žalostne vloge, ki so jo igrali v zgodovini. Duhovnik je v javnem življenju — sedmo kolo. Važno pa je to, da tisti ugled, ki ga uživajo pri nas duhovniki, uživajo pri Bolgarih — učitelji.

Profesor Jan Šedivý nam je v lanskem Pedagoškem zborniku napisal precej obsežno razpravo o bolgarskem šolstvu. Ta razprava je ena najbolj popolnih razprav o bolgarskem šolstvu, kar jih je bilo pri nas do danes napisanih. Z uvodno mislijo, da je težko najti narod, kjer bi bila šola tako tesno zvezana z njegovo usodo, kakor pri bolgarskem, začena svojo razpravo.

V prvem poglavju, kjer nas seznanja z zgodovino bolgarskega šolstva od začetka do turških časov, omenja, da segajo začetki bolgarskega šolstva že v dobo sv. Cirila in Metoda, da so Metodovi učenci odpravili grški bogoslužni jezik in izpodkopali bizantinski vpliv preko cerkve. Seznanja nas s šolo in delovanjem duhovnika Nauma ter s Simeonovo naklonjenostjo. Po stoletnem dvoboju z bizancem in upor bolgarskih plemičev Simeonovemu nasledniku carju Petru je pričela Bolgarija propadati. Zaradi obupa nad razuzdanim življenjem plemstva in višje duhovščine so se najboljši duhovniki umaknili v samostane. Pisec nas seznanja s slovito samostansko šolo redovnika Teodorija Trnovskega na planini Sahar.

V drugem poglavju, ki obsega zgodovino bolgarskega šolstva od turške vlade do osvobođenja, nas seznanja z velikimi napori in žrtvami, ki jih je moral prestati bolgarski narod. Seznanja nas s prvo bolgarsko knjigo, prvim bolgarskim pedagogom, prvo bolgarsko srednjo šolo, prvo bolgarsko svetno učiteljico itd.

Tretje poglavje, ki obsega čas od osvobođenja do današnjih dni, je prav za prav najbolj zanimivo. V tem času se je bila najhujša borba za končno osvoboditev. Proti sovražnikom, kakršna sta bila turška država in carigradski fanariotski patrijarh, so se mogli postaviti po robu samo taki možje, ki jim je šola izklesala značaj, jih naučila vztrajnosti in železne discipline. Dosegli so velike uspehe, toda Turki so jih za upor kruto kaznovali. Požgali so 54 vasi in pobili okrog 15.000 ljudi. To je dalo tudi Rusiji povod za vojno s Turčijo. Avtor nas nadalje seznanja z ustrojem bolgarskega šolstva ter nam na koncu podaja tabelarni pregled srednješolskega ustroja in končuje z mislijo, da na svetu pač ni države, ki bi se mogla v tako kratkem času ponašati s tako velikim številom genialnih mož med prosvetnimi ministri ko Bolgarija.

Bolgarsko šolstvo je tekom svoje zgodovine pokazalo toliko žilavosti in dobre volje za napredek svojega naroda, da ga lahko tudi mi v marsičem posnemamo.

V. J.